

การศึกษาการออกแบบภูมิทัศน์ในชีวิตวิถีใหม่ ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 ในประเทศไทย

The Study of New Normal Landscape Design Based on the Spreading of COVID-19 Pandemics in Thailand

รมย์ชลิรดา ด่านวันดี*

Romchaleerda Danwandee*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการออกแบบภูมิทัศน์ 2) เพื่อเสนอแนวทางการออกแบบภูมิทัศน์ในชีวิตวิถีใหม่ ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส-2019 ในประเทศไทย โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมาย ของสำนักงานออกแบบ และกลุ่มนักออกแบบภูมิทัศน์อิสระ และจากข้อมูลออนไลน์ ในสมุดหน้าเหลือง (สำนักงานออกแบบภูมิทัศน์/ออกแบบสวน) ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยแบบสอบถามออนไลน์และทางไปรษณีย์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS) ใช้การอธิบายคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการออกแบบภูมิทัศน์ มากที่สุดคือปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ร้อยละ 67.00 การออกแบบภูมิทัศน์มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม ร้อยละ 54.00 และการประกอบธุรกิจในอนาคตภูมิทัศน์ได้รับผลกระทบบ้าง ร้อยละ 70.00 อย่างไรก็ตาม ยังมีกลุ่มธุรกิจที่ไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ ร้อยละ 19.00 สำหรับแนวทางการออกแบบภูมิทัศน์ พบว่าการออกแบบมีเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่ต้องคำนึงถึงที่ว่าง (Space) ในการสร้างบรรยากาศให้เกิดความโปร่ง โล่ง สบาย อากาศถ่ายเทได้ดี การออกแบบกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกควรมีการเว้นระยะปลอดภัยของบุคคลอย่างน้อย 6 ฟุตหรือ 2 เมตร แนวคิดในการออกแบบควรต้องเน้นประหยัดค่าใช้จ่าย ใช้พืชสมุนไพร, พืชที่ทนต่อสภาพแวดล้อม และดูแลรักษาง่าย

คำสำคัญ: รูปแบบการออกแบบภูมิทัศน์/ ชีวิตวิถีใหม่/ สถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19

Abstract

The objectives of this research were to study factors affecting changes in landscape design patterns and to propose landscape design guidelines in new normal life based on the spreading of the Covid-19 pandemic in Thailand. In this study, data was collected from landscape officers, freelance landscape designers, online data from yellow page (landscape design office/garden design) including co-careers in the landscape industry using both online and offline questionnaires based on quantitative methodology. Descriptive statistic data were analyzed by statistical package for social science (SPSS) of percentage, mean, and standard deviation. The results found that the most effective factors that changed the landscape design patterns during the pandemic of COVID-19 were socio-economic (67.00%). This COVID-19 situation also affected changes in landscape design with a value of 54%, while having a small impact on the landscape industry (70%). However, only

รองศาสตราจารย์, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่

Associate Professor, Faculty of Architecture and Environmental Design, Maejo University, Chiang Mai

*Corresponding author: daranee@mju.ac.th; r.rada1969@gmail.com

Received : 11 เมษายน 2565/ Revised : 21 กรกฎาคม 2565/ Accepted : 25 กรกฎาคม 2565

19% showed no impact of COVID-19 on their business. The results indicated that the landscape design concept needed to consider the spacing design to create the perception of open spaces, better air and ventilation and more comfort. Activities and facilities design should be safe with spacing of personal distancing at least 6 feet or 2 meters. Conceptual design should be concentrated on cost saving, plant selections such as herbs or extremophiles that can be easy to maintain.

Keyword: Landscape design/ New normal life/ The spreading of COVID-19 pandemic

1. บทนำ

จากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในช่วงปีที่ผ่านมา (2563-2564) รายงานจากศูนย์ควบคุมโรคเกี่ยวกับสถานการณ์ โควิด-19ในประเทศไทย ข้อมูลล่าสุดเมื่อ 24/02/2021 เวลา 12:07 พบมีผู้ติดเชื้อสะสม 25,692 คน หายแล้ว 24,542 คน รักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาล 1,067 คน เสียชีวิต 83 คน [1] จากการแพร่ระบาดในครั้งนี้ทำให้ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อการใช้ชีวิต, การศึกษาทุกระดับทั่วโลก ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) [2] ได้ให้ความเห็นว่า ยุคหลังโควิด จะเกิดการปฏิรูปเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมมากขึ้นในหลายประเทศ พร้อมกับการเร่งการเปลี่ยนผ่าน (Transform) สู่อัจฉริยะ เพื่อให้เกิดการเติบโตอย่างยั่งยืน สำหรับประเทศไทยระบุว่าไม่พบผู้ติดเชื้อรายใหม่เพิ่ม ทำให้ยอดรวมผู้ป่วยสะสมคงที่ ผู้ป่วยสะสม 3,376 ราย รักษาหาย 3,173 ราย กำลังรักษา 145 ราย และเสียชีวิต 58 รายในทางการแพทย์ชี้ว่า ทุกอย่างจะคลี่คลายลงก็ต่อเมื่อสามารถพัฒนาวัคซีนป้องกันโรคระบาดได้แล้ว สำหรับภาคธุรกิจสถาปนิก หรือ นักออกแบบ “ เป็นอาชีพแรกๆที่จะตกงาน ผลกระทบจึงเกิดขึ้นกับบริษัทสถาปนิก เพราะลูกค้าหลายรายหยุดจ่ายเงิน บริษัทสถาปนิกหลายรายเริ่มเข้าสู่ภาวะขาดทุน ไม่ว่าจะป็นรายใหญ่หรือรายเล็ก งานหายไปกว่า 40% แนวคิดสถาปนิกย้อนหลังคิดไปสู่การออกแบบในยุคเก่าก่อน ปรับใหม่ให้บ้านยุคใหม่มีพื้นที่ที่อาบน้ำ หรือ ฆ่าเชื้อก่อนเข้าไปในอาคารหรือบ้าน สอดคล้องกับวิถีความเป็นไทยที่มีอยู่แล้วในแบบบ้านไทยโบราณ ต้องมีตุ่มไว้และจุดล้างเท้าไว้หน้าบ้าน ธุรกิจสถาปนิกยังมีส่วนในการเข้าไปออกแบบจัดวางบริหารจัดการอาคารให้ถูกสุขอนามัย (Facility Management) ปลอดภัยสิ่งที่สำคัญ คือ การหันย้อนกลับมามอง (Refocus) คุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม ถือเป็นทุนและทรัพยากรทางสังคมที่สร้างมูลค่าต่อยอดทางเศรษฐกิจ ภูมิทัศน์ใหม่สถาปนิกหลังโควิด โดยนำเทคโนโลยีล้ำ มาช่วยลดความเสี่ยง เช่น

ไร้สัมผัส หรือหลีกเลี่ยงการสัมผัส คำนึงถึงการเปลี่ยนผ่านสู่โลกดิจิทัล” ผลกระทบดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อการทำงานอาชีพต่างๆ ทั้งหมด ทำให้รายได้ และชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปด้วย วิชาชีพภูมิสถาปัตยกรรม และนักภูมิทัศน์เป็นวิชาชีพหนึ่งทางการออกแบบสิ่งแวดล้อมภายนอก [3] ที่มีความสำคัญในอุตสาหกรรมภูมิทัศน์ การที่ผู้คนที่ต้องกักตัวที่บ้าน หรือเคหะสถานหรือบ้านนั้น จำเป็นต้องมีพื้นที่ธรรมชาติหรือสวน ที่ช่วยบำบัดจิตใจของผู้อยู่อาศัยได้ โดยจากการศึกษาเกี่ยวกับภูมิทัศน์เพื่อการบำบัดจิตใจ [4] พบว่าองค์ความรู้ในการออกแบบภูมิทัศน์เพื่อการบำบัดจิตใจมาจาก 3 แนวทางคือ 1) แนวทางการออกแบบตามประเพณีที่สั่งสมมาจากอดีต ซึ่งตอบสนองสภาพธรรมชาติและปรัชญาความเชื่อในท้องถิ่น 2) แนวทางด้านชีววิทยาและนิเวศวิทยา ซึ่งสร้างความรู้สึกสบายจากสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดี และ 3) แนวทางที่ให้ความสำคัญกับบุคคล ซึ่งคำนึงถึงการเคลื่อนไหวทางสรีระ การสนับสนุนทางสังคมและการตอบสนองต่อสภาพธรรมชาติที่น่าพอใจ ดังนั้น รูปแบบการออกแบบภูมิทัศน์ จึงช่วยให้ผู้คนได้รับความสุข ความรื่นรมย์ในบ้านและสวนที่ออกแบบให้ตอบสนองความต้องการของผู้อยู่อาศัยได้ ซึ่งในสถานการณ์ดังกล่าวนี้ที่ได้รับผลกระทบ ทั้งทางบวกและทางลบของอาชีพนักภูมิทัศน์ที่ต้องมีการติดต่อสื่อสาร ระหว่างลูกค้าและผู้ประกอบการ ลูกค้างานต่างๆ เมื่อผู้คนที่ต้องกักตัวอยู่บ้าน จึงหันเข้าหาธรรมชาติ และพื้นที่โล่งที่มีอากาศถ่ายเทมากขึ้น ทำให้ผู้คนต่างๆ หันเข้ามาปรับปรุงพื้นที่บ้านและสวนเพื่อหลบภัยจากสถานการณ์โรคระบาดมากขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการออกแบบภูมิทัศน์โดยการดำเนินการในระยะแรก เป็นการศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการออกแบบภูมิทัศน์ในชีวิตวิถีใหม่ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 ในประเทศไทย เพื่อเสนอแนวทางการออกแบบภูมิทัศน์ในชีวิตวิถีใหม่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการออกแบบภูมิทัศน์ในชีวิตวิถีใหม่ ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 ในประเทศไทย

2. เพื่อเสนอแนวทางการออกแบบภูมิทัศน์ในชีวิตวิถีใหม่ ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-2019

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สถานการณ์โควิด 19 อุบัติขึ้นท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของเศรษฐกิจ การเงิน และสังคมโลกที่ดำเนินอยู่จากหลายปัจจัย และเร่งให้เราเห็นรูปร่างภูมิทัศน์ใหม่ของโลกได้ชัดเจนขึ้น ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) [5] ถูกนำมาใช้ครั้งแรกโดยบิลล์ กรอส (Bill Gross) ผู้ก่อตั้งบริษัทบริหารสินทรัพย์ชาวอเมริกัน โดยตอนนั้นเขาใช้อธิบายถึงสถานะเศรษฐกิจโลก หลังจากเกิดวิกฤติเศรษฐกิจแฮมเบอร์เกอร์ ในสหรัฐฯ ช่วงระหว่างปี 2007-2009 เพราะเดิมทีวิกฤติเศรษฐกิจจะมีรูปแบบค่อนข้างตายตัวและเป็นวงจรเดิมคือเมื่อเศรษฐกิจเติบโตไปได้ช่วงระยะหนึ่ง จะมีปัจจัยที่ทำให้เกิดเป็นวิกฤติทางเศรษฐกิจ และหลังจากเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ไม่นานเศรษฐกิจก็จะเริ่มฟื้นตัว แล้วก็กลับมาเติบโตได้อีกครั้ง สิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติ จนเรียกได้ว่าเป็น ‘เรื่องปกติ’ (Normal) ซึ่งจากการศึกษาพฤติกรรมกรรมการดำรงชีวิตแบบปกติใหม่ ของประชาชนชาวไทยระหว่างวิกฤติโควิด-19 ที่ปรากฏในสื่อออนไลน์ [6] พบว่า ความปกติใหม่กับวิถีชีวิตที่ปรากฏ แสดงให้เห็นว่า การระบาดของโควิด-19 ได้เปลี่ยนแปลงชีวิตมนุษย์และสังคมโลกอย่างสิ้นเชิงในหลายๆ ด้าน ทั้งในปัจจุบันและอีกหลายปีข้างหน้าซึ่งกล่าวถึงความพยายามของมนุษย์ที่จะต้องทำการปรับตัวให้เข้ากับ “ความปกติใหม่” ผ่านความจำเป็นในด้านต่างๆ ทั้งด้านการทำงาน การศึกษา การดูแลสุขภาพ ความบันเทิงและการพักผ่อน และการค้าออนไลน์ สภาพแวดล้อมใหม่ต่างๆ ทั้งนี้เพื่อป้องกันการติดเชื้อ โดยหนึ่งในมาตรการพื้นฐานและมาตรการสำหรับความเสี่ยงต่ำรายบุคคลต้องปฏิบัติตามแนวทางของกรมควบคุมโรค ในด้านกายภาพนั้นกำหนดให้เว้นระยะห่างอย่างน้อย 1 เมตรในพื้นที่ส่วนกลางของสถานที่ทำงาน และปรับปรุงสถานที่ทำงาน/บ้านให้สามารถระบายอากาศได้ดีขึ้นและทำงานที่บ้านได้ [7] สำหรับประเด็นสิ่งแวดล้อมและพื้นที่สีเขียวในบ้านและที่อยู่อาศัยต่างๆ เป็นการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม

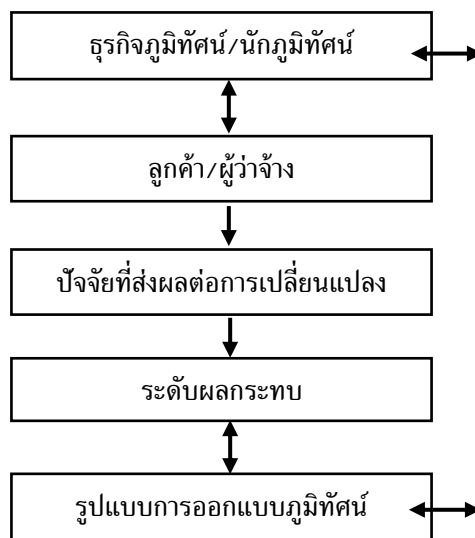
หรือภูมิทัศน์ ที่เป็นทั้งศิลปะและวิทยาศาสตร์ที่ว่าด้วยการวางแผนผืนแผ่นดินอย่างเป็นระบบ โดยยึดหลักพิทักษ์ผืนแผ่นดินการออกแบบพื้นที่ และที่ว่างภายนอกอาคาร การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่มีประโยชน์ในการใช้สอยที่ดีกว่าพร้อมทั้งความผาสุก ปลอดภัยและความรื่นรมย์ [4] นักออกแบบจำเป็นต้องเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของศิลปะ และหลักศิลปะในการออกแบบ เพื่อนำองค์ประกอบส่วนมูลฐานของความงามมาประกอบกันให้เหมาะสมตามหลักศิลปะ เพื่อให้มีความเป็นธรรมชาติกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม มีสุนทรียภาพ มีชีวิตจิตใจ บ้านและสวนกลมกลืนกันเป็นหนึ่งเดียวกันก่อให้เกิดความรักในธรรมชาติ [8] รูปแบบการออกแบบสวนประเภทต่างๆ ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย สถานการณ์ และกิจกรรมการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ เช่น สวนประเภทต่างๆ ได้แก่ สวนของเทพเจ้า (The Garden of The Gods) สวนเปอร์เซีย และอิสลาม (Persian and Islamic Gardens) สวนจีน (Chinese Garden) สวนญี่ปุ่น (Japanese Gardens) สวนในยุคกลาง หรือยุคมืด (Medieval Gardens) สวนยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการในอิตาลี (The Renaissance Garden in Italy) สวนฝรั่งเศสและอังกฤษ (France and England Gardens) สวนแบบทางการในยุโรป (Formal Garden in Europe) การพัฒนาสวนแบบทางการในยุโรป (Development Formal Garden in Europe) สวนในศตวรรษที่ 19 (Gardens in Nineteenth Century) และสวนสมัยใหม่ (The Modern Gardens) ทั้งนี้ ในการเลือกใช้พืชพรรณจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม กิจกรรม และความเชื่อ รสนิยม และกระแสการเปลี่ยนแปลงของผู้คนในแต่ละยุคสมัย เป็นต้น

การปรุงแต่งสภาพแวดล้อม ควรเอื้ออำนวยต่อการประหยัดพลังงานได้ [9] ถ้าสามารถวิเคราะห์ได้ว่าบริเวณที่ตั้งของบ้านหรืออาคาร มีปัจจัยธรรมชาติอะไรบ้างที่เป็นประโยชน์ในการออกแบบ และยังมีอิทธิพลอย่างมากต่อสภาวะภายในอาคารอีกด้วย ปัจจัยธรรมชาติที่สำคัญได้แก่ 1) การใช้ประโยชน์จากต้นไม้ใหญ่ 2) การใช้ประโยชน์จากพืชคลุมดิน 3) การใช้ประโยชน์จากวัสดุปูผิวเดิน 4) ดินและการใช้ประโยชน์จากดิน 5) การใช้ประโยชน์จากลม 6) การใช้ประโยชน์จากความลาดเอียงของพื้นที่ดิน 7) การใช้ประโยชน์แหล่งน้ำ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดสภาวะน่าสบายต่อการอยู่อาศัย ประกอบด้วยสภาวะน่าสบายทางอุณหภูมิ (Thermal Comfort) สภาวะน่าสบายทางสายตา/หรือ

การมองเห็น (Visual Comfort) สภาวะน่าสบายทางหู/ การได้ยินเสียง (Acoustic Comfort) และสภาวะน่า สบายทางคุณภาพอากาศ (Indoor Air Quality) [10] โดยในการออกแบบภูมิทัศน์เพื่อให้มีสภาวะน่าสบาย นั้น ต้องมีสภาวะน่าสบายให้ครบทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกแบบที่ว่างของพืชพรรณ เพื่อประโยชน์ ใช้สอย (Functional Use) และการออกแบบที่ว่างของ พืชพรรณเพื่อสุนทรียภาพ (Aesthetic Use) [11] ได้แก่ 1) ที่ว่างโดยใช้พืชพรรณปิดล้อมทุกด้าน (Enclosed Canopy Space) โดยการใช้ทุกระนาบรวมกัน เพื่อสร้าง

ให้เกิดห้องภายนอกอาคาร 2) การสร้างที่ว่างทางตั้ง (Vertical Space) เพื่อให้ได้ที่ว่างทางตั้ง และปิดล้อม ด้านข้างใช้พืชพรรณทรงชูด 3) ที่ว่างแบบเปิดโล่ง (Open Space) พืชพรรณต่ำกว่าระดับสายตาสามารถ มองเห็นได้รอบตัว 4) ที่ว่างแบบเปิดโล่งบางส่วน (Semi-Open Space) โดยให้พืชพรรณด้านใดด้านหนึ่ง สูงกว่าระดับสายตา 5) ที่ว่างเหนือศีรษะด้วยร่มเงาของ เรือนยอดไม้ยืนต้น (Canopy Space) ที่นักออกแบบภูมิ ทัศน์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบภูมิทัศน์ ในทุกระดับ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

2. วัสดุ และวิธีการ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยประยุกต์ ใช้ระเบียบวิธี วิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methodology)

กลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มตัวอย่าง/กลุ่มเป้าหมาย หน่วยวิเคราะห์ ระดับบุคคล/ตัวแทนสำนักงานที่เกี่ยวข้องกับงาน วิชาชีพในอุตสาหกรรมภูมิทัศน์ ทั้งหมด 160 ตัวอย่าง จากบริษัท/สถานประกอบการ และนักออกแบบภูมิ ทัศน์อิสระ โดยใช้สูตรการคำนวณของ Taro Yamane [12]

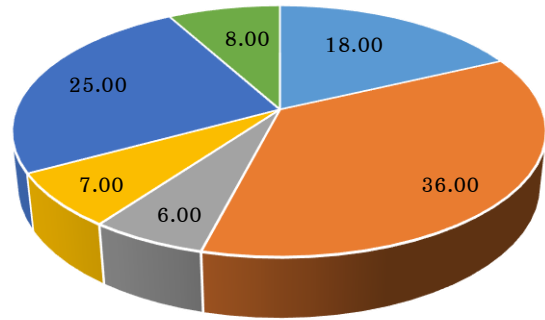
$$n = \frac{N}{1+N(e^2)} = \frac{160}{1+160(0.05^2)} = 114 \text{ ตัวอย่าง}$$

กลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้ทั้งหมด 114 ตัวอย่าง ได้จำนวนแบบสอบถามที่ได้ จำนวน 105 ชุด ตัดข้อมูลที่ ขาดข้อมูล 5 ชุด ทั้งนี้ ด้วยข้อจำกัดด้านเวลา และ สถานการณ์โรคระบาดทำให้ต้องปรับขนาดตัวอย่างเป็น 100 ตัวอย่าง (ตามจำนวนที่เก็บได้) เพื่อให้สามารถ เก็บข้อมูลได้ทันเวลา โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ไป ยังสำนักงานออกแบบภูมิทัศน์ และภูมิสถาปัตยกรรม, รับเหมาก่อสร้าง, กลุ่มงานขายพันธุ์ไม้ หรือเนอเชอริ์, กลุ่มงานดูแลรักษาภูมิทัศน์ ใช้สถิติจำนวนบริษัท หรือ สำนักงานจากแคตตาล็อกออนไลน์ [13] และสถานที่ ฝึกสหกิจศึกษา [14] รวมถึงนักออกแบบภูมิทัศน์อิสระใน สื่อออนไลน์ต่างๆ เป็นต้น วิเคราะห์ สังเคราะห์ตัวเลข เชิง ปริมาณ ประมวลผลข้อมูลสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ในการอธิบายคุณลักษณะของ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Means) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard

Deviation) จากนั้น จัดลำดับความสำคัญของรูปแบบการออกแบบภูมิทัศน์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา-2019

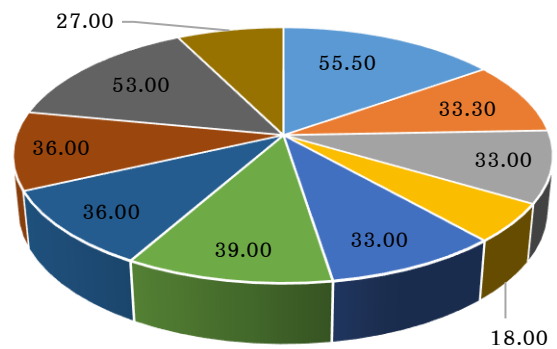
3. ผลการศึกษาและการอภิปรายผล

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการออกแบบภูมิทัศน์ในชีวิตวิถีใหม่ ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา-2019 ในประเทศไทย เพื่อนำมาใช้เป็นฐานในการตัดสินใจหาข้อเสนอแนะในการออกแบบภูมิทัศน์ระดับบ้านเรือน ที่พักอาศัย (Home Landscape) และประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพื้นที่ในระดับอื่นอย่างเป็นรูปธรรมให้มากที่สุด พบว่าบริษัทที่ประกอบธุรกิจในอุตสาหกรรมภูมิทัศน์ที่ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นสำนักงานออกแบบ และรับเหมาก่อสร้างภูมิทัศน์ ร้อยละ 36.00 เป็นสำนักงานออกแบบวางผังภูมิทัศน์/ภูมิสถาปัตย์ ร้อยละ 18.00 สำนักงานรับเหมาก่อสร้างภูมิทัศน์อย่างเดียว ร้อยละ 6.00 ร้านขายต้นไม้/เพาะชำต้นไม้ขาย ร้อยละ 7.00 ไม่ให้ข้อมูล ร้อยละ 8.00 และอื่นๆ ร้อยละ 25.00 ได้แก่ ออกแบบอาคาร, พัฒนาอสังหาริมทรัพย์, ข้าราชการ, พนักงานรัฐวิสาหกิจ, ธุรกิจการเกษตร, นักภูมิทัศน์สนามกอล์ฟ, นักออกแบบอิสระ, ให้คำปรึกษา (ภาพที่ 2) ส่วนรูปแบบการออกแบบภูมิทัศน์ที่เคยออกแบบ และกำลังออกแบบให้กับลูกค้า (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) ส่วนใหญ่เป็นรูปแบบสวนชื้น (Tropical Garden Styles) มากที่สุด ร้อยละ 55.50 รองลงมาเป็นสวนสมัยใหม่ (Modern Garden Styles) ร้อยละ 53.00, สวนอังกฤษ (English Garden Styles) ร้อยละ 39.00, สวนไทย (Thai Garden Styles) และสวนแนวตั้ง (Vertical Garden Styles) ร้อยละ 36.00 ตามลำดับ (ภาพที่ 3) ในช่วงปี 2563 จนถึงปี (พ.ศ 2564) ผู้ประกอบธุรกิจได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา-2019 โดยส่วนใหญ่พบว่า การประกอบธุรกิจได้รับผลกระทบบ้าง ร้อยละ 70.00 โดยผู้ประกอบธุรกิจได้ให้ข้อมูลว่า ลูกค้าน้อยลง, งานลดลง, งานถูกระงับ/ยกเลิก, ลูกค้าเข้าร้านน้อยลง, ขาดแคลนคนงาน, งานล่าช้าและการเก็บเงินยากขึ้น, พนักงานติดเชื้อโควิดทำให้ขาดแรงงาน คนงานเสี่ยงติดเชื้อ และลูกค้าเกรงว่าจะติดเชื้อโรค ลูกค้ากังวลเกี่ยวกับความปลอดภัย, การเข้าทำงานในพื้นที่การเข้าออกลำบาก ทำให้การทำงานหน้าไซต์งานยากลำบากมากขึ้น มีการพบปะคุยเรื่องงานน้อยลง เป็นต้น

- สำนักงานออกแบบวางผังภูมิทัศน์/ภูมิสถาปัตย์
- สำนักงานออกแบบและรับเหมาก่อสร้างภูมิทัศน์
- สำนักงานรับเหมาก่อสร้างภูมิทัศน์อย่างเดียว
- ร้านขายต้นไม้/เพาะชำต้นไม้ขาย
- อื่นๆ
- ไม่ให้ข้อมูล

ภาพที่ 2 ร้อยละธุรกิจประกอบธุรกิจในอุตสาหกรรมภูมิทัศน์

- สวนชื้น (Tropical Garden Styles)
- สวนสมุนไพร (Herb Garden Styles)
- สวนแบบเป็นทางการ (formal Garden Styles)
- สวนบาหลี (Bali Garden Styles)
- สวนญี่ปุ่น (Japanese Garden Styles)
- สวนอังกฤษ (English Garden Styles)
- สวนไทย (Thai Garden Styles)
- สวนแนวตั้ง (Vertical Garden Styles)
- สวนสมัยใหม่ (Modern Garden Styles)
- สวนรูปแบบอื่นๆ

ภาพที่ 3 ร้อยละของรูปแบบสวนที่เคยและกำลังออกแบบให้กับลูกค้า

การดำเนินงานก่อสร้างล่าช้าเพราะมาตรการการป้องกันโรค, การเคลื่อนย้ายพนักงานทำได้ยาก, การเดินทางไปทำงานลำบากต้องผ่านการตรวจ เนื่องจาก การระบาดอย่างรวดเร็ว, ลูกค้าใช้บริการลดลงต้องปรับราคาลดลงตามกำลังซื้อของลูกค้า, การเบิกงวดบริการล่าช้ากว่าเดิมเป็นผลจากไวรัสโควิด-19 รองลงมาคือกลุ่มที่ไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ ร้อยละ 19.00 ไม่มีความเห็นร้อยละ 11.00 โดยค่าเฉลี่ย (\bar{X}) 1.59 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.68 แสดงให้เห็นว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบบ้างกับผู้ที่ไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ มีความแตกต่างค่อนข้างมาก จากความไม่สะดวกในการเดินทางไปประชุม และตรวจงานในพื้นที่ไม่สะดวก ไม่มีลูกค้ารายใหม่ ลูกค้าลดลงประมาณ, ลูกค้าเลื่อนโปรเจกต์แบบไม่มีกำหนด ลดเงินเดือน แต่จ่ายคนงานเต็ม ทำให้บริษัทฯขาดทุน, งานน้อยลงเศรษฐกิจแย่, การดำเนินงานยากและลำบากมากขึ้น สำหรับปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการออกแบบภูมิทัศน์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา-2019 (ตารางที่ 1) พบว่าส่วนใหญ่เกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ร้อยละ 67.00 (n=100) ได้แก่ ธุรกิจจัดหรือสร้างงานภูมิทัศน์ลดลง ผู้ว่าจ้างขอปรับลดราคา การปิดโรงแรมและรีสอร์ททำให้ผู้ว่าจ้างยกเลิกสัญญา

งานภูมิทัศน์ รองลงมาเป็นปัจจัยอื่น ๆ โดยระบุว่า มาจากปัจจัยจากโรคระบาดโควิด-19 ร้อยละ 25.00 (n=100) ได้แก่ มีการออกแบบพื้นที่ที่เป็นส่วนตัวมากขึ้น ขนาดพื้นที่เล็กลง และการเข้าถึงแต่ละพื้นที่มีข้อจำกัด และต้องวิเคราะห์รายละเอียดพื้นที่รอบคอบมากขึ้น และปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมร้อยละ 10.00 (n=100) ได้แก่ ผลกระทบจากเสียงและฝุ่น หมอกควันมากขึ้นทำให้ผู้คนต้องอยู่ในที่พักอาศัยยาวนาน ปัจจัยการเมืองการปกครอง ร้อยละ 5.00 (n=100) ได้แก่ การประกาศภาวะฉุกเฉิน การจำกัดการเดินทาง ออกนอกพื้นที่ ส่งผลต่อจำนวนแรงงานและการทำงานในพื้นที่ลำบากมากขึ้น และปัจจัยทางวัฒนธรรม ประเพณี ร้อยละ 4.00 (n=100) ได้แก่ ไม่สามารถรวมกลุ่มเล่นสงกรานต์, รดน้ำดำหัวผู้อาวุโส หรือเข้าวัด ฟังธรรมได้ตามปกติ ตามลำดับ โดยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของทุกปัจจัยมีความใกล้เคียงกัน ส่วนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการออกแบบภูมิทัศน์นั้น ส่วนใหญ่เห็นว่า มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมแน่นอนถึง ร้อยละ 54.00 เนื่องจากมีปัจจัยโรคระบาดทำให้ผู้คนใช้ชีวิตในรูปแบบปกติใหม่ (New Normal) และคิดว่าไม่เปลี่ยนแปลง ร้อยละ 42.00 และไม่มีความเห็น ร้อยละ 4.00 (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 1 ร้อยละของปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการออกแบบภูมิทัศน์ (แต่ละปัจจัย n =100)

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการออกแบบภูมิทัศน์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา-2019	ร้อยละของความคิดเห็น				
	ใช่	ไม่ใช่	รวม	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม	67.00(67)	33.00(33)	100.00	0.67	0.47
ปัจจัยทางวัฒนธรรม ประเพณี	4.00(4)	96.00(96)	100.00	0.04	0.19
ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม	10.00(10)	90.00(90)	100.00	0.10	0.30
ปัจจัยทางการเมือง การปกครอง	5.00(5)	95.00(95)	100.00	0.05	0.21
ปัจจัยอื่น ๆ	25.00(25)	75.00(75)	100.00	0.28	0.63

ตารางที่ 2 ร้อยละของความคิดเห็น

รายการความคิดเห็น	ร้อยละของความคิดเห็น			
	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย \bar{X}	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
ในช่วงปี 2563 จนถึงปัจจุบัน(2564)ธุรกิจได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา-2019				
ไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ	19	19.00	1.59	0.68
ได้รับผลกระทบบ้าง	70	70.00		
ไม่มีความเห็น	11	11.00		
รวม	100	100.00		

ตารางที่ 2 ร้อยละของความคิดเห็น (ต่อ)

รายการความคิดเห็น	ร้อยละของความคิดเห็น			
	จำนวน	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)
ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการออกแบบและจัดภูมิทัศน์ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา-2019				
ไม่เปลี่ยนแปลง	42	42.00	1.54	0.52
เปลี่ยนแปลงจากเดิม	54	54.00		
ไม่มีความเห็น	4	4.00		
รวม	100	100.00		

อภิปรายผล

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการออกแบบภูมิทัศน์ ชีวิตวิถีใหม่ จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัจจัยด้านโรคระบาดไวรัสโคโรนา-2019 อันเนื่องมาจาก ผู้คนต้องกักตัวอยู่กับบ้านมากขึ้น และต้องอยู่ในสถานที่ที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก ปลอดภัยและปลอดภัย สอดคล้องกับ [2] ดังนั้น พื้นที่ภายนอกบ้าน สวนสาธารณะ หรือพื้นที่สีเขียวส่วนบุคคลจึงมีความจำเป็นที่ต้องมีพื้นที่ธรรมชาติ หรือไม่มีพื้นที่สวน ผู้คนจำนวนมากก็ยังต้องการพืชพรรณในอาคาร เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว และผลิออกซิเจน สร้างความสดชื่น หรือกรองฝุ่นละออง และฟอกอากาศในห้องให้บริสุทธิ์ ดังนั้น สวนหรือภูมิทัศน์ จึงยังคงเป็นความต้องการอย่างมากในสถานการณ์การแพร่ระบาด ซึ่งเป็นเหตุผลที่ผู้ประกอบการธุรกิจบางกลุ่มยังไม่ได้รับผลกระทบใดๆ ในการดำเนินธุรกิจ ในกรณีนักภูมิทัศน์ที่ได้รับผลกระทบมาก จากผลการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักออกแบบอิสระ หรือเป็นพนักงานบริษัทหรือรัฐวิสาหกิจที่ถูกลดเงินเดือน และกลุ่มบริษัทที่ก่อตั้งใหม่ที่ยังมีทุนดำเนินงานน้อย งานถูกเลื่อนออกไป หรือลูกค้ายกเลิกงาน ส่งผลต่อค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก แต่ก็ยังเป็นส่วนน้อยเมื่อเทียบกับกลุ่มที่ได้รับผลกระทบบ้าง และกลุ่มที่ไม่ได้รับผลกระทบใดๆ

สำหรับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการออกแบบภูมิทัศน์ภายใต้สถานการณ์ไวรัสโคโรนา-2019 นั้นพบว่า รูปแบบการออกแบบภูมิทัศน์ปัจจุบันลูกค้า/ผู้ว่าจ้างยังคงนิยมจัดสวนชื้น (Tropical Garden Styles) และสวนสมัยใหม่ (Modern Garden Styles) ซึ่งยังเป็นรูปแบบเดิม สอดคล้องกับ [8] และต่อจากนี้ไปจะมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมสู่การปรับเปลี่ยนที่ว่างและสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมในการออกแบบสวนใน

รูปแบบต่างๆ ผู้ให้ข้อมูลเสนอแนะว่า ต่อจากนี้ไปรูปแบบจะเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังนี้คือ 1) การออกแบบต้องคำนึงถึงการออกแบบสร้างบรรยากาศให้โปร่ง โล่ง สบาย อากาศถ่ายเทสะดวก สอดคล้องกับ [7,10] ไม่ควรสร้างบรรยากาศที่ทำให้มีความชื้นสูง เพราะเชื้อไวรัสจะมีชีวิตอยู่ในที่ชื้นได้นาน และคนงานในพื้นที่จะต้องปลอดภัยโควิด-19 2) การออกแบบกิจกรรมที่ต้องใช้ร่วมกันต้องคำนึงถึงระยะห่างของบุคคลอย่างน้อย 1-2 เมตรหรือ 6 ฟุต สอดคล้องกับ [7,10] และเป็นระยะปลอดภัยของบุคคล (Personal Distancing) เพื่อหลีกเลี่ยงการติดต่อกันของโรค 3) แนวคิดการออกแบบควรต้องเน้นประหยัดค่าใช้จ่าย พรรณไม้ควรทนต่อสภาพแวดล้อม ดูแลง่าย เพื่อป้องกันการทรุดโทรมเมื่อขาดการดูแลอย่างน้อย 2 สัปดาห์ 4) แนวคิดการออกแบบพืชพรรณสวนสมุนไพรควรใช้พืชที่สามารถป้องกันหรือกำจัดเชื้อไวรัสใช้เป็นอาหารและยารักษาโรคได้ใส่เข้าไปในงาน หรือปลูกผสมผสานกับไม้ดอกไม้ประดับ 5) ใช้การปรับตัวเข้าถึงลูกค้าทั้ง Offline (ปฏิบัติตามมาตรการของพื้นที่) และ Online เพื่อลดการสัมผัส และติดเชื้อ เป็นต้น

สรุปผล

รูปแบบการออกแบบภูมิทัศน์หรือสวนในชีวิตวิถีใหม่ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา-2019 ในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ได้รับผลกระทบจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมมากถึงร้อยละ 67 (n=100) และจากปัจจัยอื่นๆ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลระบุว่า จากการระบาดของไวรัส และรูปแบบการออกแบบเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากการสอบถามบริษัทออกแบบ และรับเหมาก่อสร้างภูมิทัศน์และนักออกแบบอิสระได้ให้ความคิดเห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ร้อยละ 54.00 และความคิดเห็นว่าไม่

เปลี่ยนแปลง ร้อยละ 42.00 และร้อยละ 4 ไม่มีความเห็น โดยข้อเสนอแนะของความคิดเห็นที่เห็นว่าเป็นรูปแบบการออกแบบภูมิทัศน์หรือสวนในชีวิตวิถีใหม่ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา-2019 มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมคือ ต่อไปการออกแบบต้องคำนึงถึงที่ว่าง (Space) ในการสร้างบรรยากาศด้วยพืชพรรณให้เกิดความโปร่ง โล่ง สบาย อากาศถ่ายเทได้ดี และลดความชื้นในงาน ซึ่งสอดคล้องกับการออกแบบเพื่อเกิดสภาวะน่าสบาย [10,11], การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกควรพิจารณาเรื่องวัสดุพืชพรรณในงานภูมิทัศน์ การใช้พืชพรรณในการสร้างที่ว่างเพื่อการใช้สอย และที่ว่างเพื่อสร้างสุนทรียภาพ สำหรับการออกแบบเพื่อกำหนดกิจกรรมควรมีการเว้นระยะปลอดภัยของบุคคลอย่างน้อย 6 ฟุตหรือ 2 เมตร เป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีระยะสังคมในระยะใกล้ 4-7 ฟุตเป็นระยะที่ไม่มีสัมผัสกาย ใช้ระดับเสียงปกติ การติดต่อธุรกิจที่ไม่ใช่เรื่องส่วนตัว [15] แนวคิดในการออกแบบควรต้องเน้นประหยัดค่าใช้จ่าย ใช้พืชสมุนไพร และพืชที่ทนต่อสภาพแวดล้อม ดูแลง่าย ลดการทรุดโทรมของสวนเมื่อขาดการดูแลในระยะเวลานานสอดคล้องกับการปรุงแต่งสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการประหยัดพลังงาน ทั้งนี้เพื่ออนุรักษ์สร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมภายนอกให้เกิดประโยชน์ใช้สอยที่ดี สวยงาม และปลอดภัย

กิตติกรรมประกาศ

ขอบคุณคณะผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของคณะฯ ที่สนับสนุนการเผยแพร่งานวิจัย และให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

4. เอกสารอ้างอิง

1. กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. สถานการณ์ผู้ติดเชื้อ COVID-19 อัปเดตรายวัน. [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2564]. เข้าถึงได้จาก <https://covid19.ddc.moph.go.th/>
2. ประกายดาว แบ่งสันเพ็ญ. สถานการณ์โควิด 19. หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ [อินเทอร์เน็ต]. 2563 [เข้าถึงเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2564]. เข้าถึงได้ <https://www.bangkokbiznews.com/business/903495>
3. เตชะ บุญคำ. การปฏิบัติวิชาชีพภูมิสถาปัตยกรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2537.
4. ประภาพร ธาราสายทอง. ภูมิทัศน์เพื่อการบำบัดจิต [วิทยานิพนธ์ ภูมิสถาปัตยกรรม]. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2546.
5. Nitayaporn M. New Normal ชีวิตวิถีใหม่. บทความด้านสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต [อินเทอร์เน็ต]. 2563 [เข้าถึงเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2564]. เข้าถึงได้จาก <https://www.dmh.go.th/news/view.asp?id=2288>
6. พีรพัฒน์ ใจแก้วมา. การศึกษาพฤติกรรมการดำรงชีวิตแบบปรกติใหม่ของประชาชนชาวไทยระหว่างวิกฤตโควิด-19 ที่ปรากฏในสื่อออนไลน์. [วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี]. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร; 2563.
7. กองโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. มาตรการการดำเนินงาน เฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สำหรับพัฒนา “สถานที่ทำงานด้านโควิด19 ในฐานะวิถีชีวิตใหม่: New Normal” [อินเทอร์เน็ต]. 2563 [เข้าถึงเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2564]. เข้าถึงได้จาก <https://ddc.moph.go.th/uploads/publish/1119620210315035004.pdf>
8. รมย์ชวีร์ดา ต่านวันดี. เอกสารคำสอนการออกแบบวางผังพืชพรรณ. พิมพ์ครั้งแรก. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยแม่โจ้; 2559.
9. สุนทร บุญญาธิการ. เทคนิคการออกแบบบ้านประหยัดพลังงาน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2542.
10. ภัทรนันท์ ทักชนนท์. สภาวะน่าสบาย: พื้นฐานและแบบจำลองสำหรับภูมิอากาศร้อนชื้น. วารสารหน้าจั่ว 2547-2548; 21:133-46.
11. Booth NK. Basic Element of Landscape Architectural Design. USA: Department of Landscape Architecture, Ohio State University; 1983; 439-45.
12. Taro Y. Statistic: An Introduction Analysis. 3rd Edition. New York: Harper and Row; 1973.
13. แคตตาล็อกออนไลน์. หมวดหมู่: สำนักงานออกแบบ, กลุ่มนักออกแบบภูมิทัศน์อิสระ. [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2564]. เข้าถึงได้จาก www.yellowpages.com

14. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ
สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้. รายชื่อสถาน
ประกอบการสหกิจศึกษา: งานบริการการศึกษา;
2564.
15. วิมลสิทธิ์ หรยางกูร. พฤติกรรมมนุษย์กับ
สภาพแวดล้อมมูลฐานทางพฤติกรรมเพื่อการ
ออกแบบและวางแผน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2537.